

## Д. Г. МАНЬКО. ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ І ТЕХНОЛОГІЇ

Досліджено поняття: «юридична техніка» та «юридична технологія». Особлива увага приділяється питанням визначення структури та ознак професійної діяльності юриста, що пов'язана із мистецтвом створіння юридичних документів.

**Ключові слова:** юридична техніка; юридична технологія; юридичні документи; професійна діяльність юриста.

Статья посвящена изучению юридической техники и технологии, является актуальным направлением исследований в современной юриспруденции. Особое внимание уделяется вопросам определения структуры и признаков профессиональной деятельности юриста, которая связывается с искусством создания юридических документов.

**Ключевые слова:** юридическая техника; юридическая технология; юридические документы; профессиональная деятельность юриста.

Decision of concept and structure of legal technique and technology, is actual direction of researches in modern jurisprudence. It is grounded: 1) from the side of science is development of new and perfection of existent category-methodological definitions; 2) from practical positions – that a lawyer, carrying out the professional activity, is under an obligation to perfection to own the art of creation of legal documents.

**Key words:** legal technique; legal technology; legal documents; professional activity of lawyer.

Здійснення якісної та ефективної юридичної діяльності зумовлено високим рівнем підготовки юриста, від якого потрібно не тільки професійне використання юридичного інструментарію, а й інтелектуальні витрати (знання, досвід), та високий рівень правової культури. Процеси створення, зміни, тлумачення та реалізації нормативних актів, визначають ступінь ефективності системи права у державі. У зв'язку з цим, вивчення питань пов'язаних із мистецтвом здійснення юридичної діяльності, застосуванням засобів і прийомів юридичної техніки, мають скласти певну галузь у юриспруденції.

Під юриспруденцією слід розуміти всю сукупність навчальних дисциплін юридичної науки. Ключове місце у структурі юридичних наук посідає теорія держави і права. Сучасні дослідження у галузі теорії держави і права, вказують на доцільність проведення сепарації між теорією права і теорією держави<sup>1</sup>.

Всі наявні підходи щодо визначення поняття та статусу юридичної техніки у структурі юриспруденції можна об'єднати в три великі групи: 1) суто практичний, 2) суто науковий, 3) науково-практичний (методологічний)<sup>2</sup>.

Суто практичний підхід має на увазі розгляд юридичної техніки виключно як практичної діяльності, спрямованої на вироблення тексту нормативно-правового акту. Тут має місце отождення юридичної та законодавчої техніки. У данному випадку юридична техніка, що до її місця у структурі юриспруденції, розглядається як самостійна, маюча прикладний характер наука.

Як приклад можна привести дослідження російського вченого В.М. Сирих, який обґрунтовує статус юридичної техніки у структурі юриспруденції, як самостійної прикладної науки поряд із такими науками як: кримінологія,

криміналістика та ін.<sup>3</sup>

Суто науковий підхід, згідно з яким юридична техніка є наука і тільки наука, не належить до числа пануючих. У своєму завершеному вигляді він був виражений тільки в монографії Л. Н. Успенського (1927 р.), який вважав, що юридична техніка повністю поглинає собою предмет загальної теорії права.

Сутність науково-практичного підходу в тому, що юридичну техніку не можна зводити ні до виключно практичної діяльності з оформлення проектів правових актів, ні до суто теоретичної проблематики. Юридична техніка являє собою єдність обох елементів, тобто єдність наукового і практичного (технологічного).

У данному випадку, юридична техніка розглядається у рамках теорії права. Так, наприклад Т.В. Кашаніна вважає, що у теорії права доцільно виділяти три найвагоміші розділи: догма права – основи права, дефініції, концепції, твердження, визначення що є норма права, правові відносини, правотворчість, здійснення права; юридична техніка – засоби створення, оприлюднення, систематизації, тлумачення та здійснення правових норм; конфліктологія права – вчення про правову паталогію<sup>4</sup>.

Юридична техніка представляє собою науково-технічну область юридичного знання. Сказане дозволяє стверджувати, що в юридичній техніці є не тільки прикладне, а й пізнавальне, гносеологічне значення.

На даний період у теорії права відсутнє єдине, загальнотеоретичне визначення поняття юридична техніка. Але наряду із різноманітним запропонованим концепціям, можна зауважити, що всі вони суттєво не відрізняються одна від іншої, а саме важливе – не протиречать.

До найбільш домінуючих підходів щодо розуміння поняття юридичної техніки слід веднести наступні: С.С. Алексеев: Юридична техніка – це сукупність засобів та прийомів, що використовуються у відповідності із правилами їх виработки та систематизації правових актів<sup>5</sup>. А.Ф. Чердацев: Юридична техніка – це сукупність правил, прийомів, засобів підготовки, складання, оформлення юридичних документів, їх систематизації та обліку<sup>6</sup>.

Французький вчений П. Сандеуар вказує, що: юридична техніка – в широкому сенсі – сукупність засобів та методів завдяки яким цілі державних органів вкладаються у русло правових норм і втілюються завдяки виконанню; в узкому сенсі – це умови використання мови та структури юридичних міркувань, технічних прийомів, засобів і правил<sup>7</sup>.

Н.А. Власенко вважає, що юридична технологія відповідає на питання: як робити, у якій послідовності здійснювати процедуру, а юридична техніка – за допомогою яких прийомів та засобів мають здійснюватися ті чи інші технологічні операції<sup>8</sup>.

Особливо слід відзначити визначення поняття юридичної техніки та технології яке було зроблено В.Н. Карташовим<sup>9</sup>. Він пропонує використовувати термін «юридична технологія» замість «юридична техніка», як більш об'ємний і вагомий. Юридична технологія у нього складається із: юридичної техніки – засобів досягнення практичних цілей; юридичної тактики – основи організації та планування юридичної діяльності; юридичної стратегії – перспективне планування та прогнозування юридичної практики.

В.М. Баранов вважає, що «термин «юридична техніка» застосовується лише у зв'язку із правовою традицією. Все те, що у правовій науці та практиці визначають поняттям «юридична техніка», слід називати «юридична технологія»<sup>10</sup>.

Н.А. Власенко, під юридичною (правовою) технологією, розуміє «порядок застосування методів та прийомів щодо підготовки та прийняття юридичного рішення (акта), під яким у широкому сенсі розуміється результат юридичної діяльності»<sup>11</sup>.

В.Н. Карташов розуміє юридичну техніку у двох напрямках: «По-перше, юридична технологія – це заснований на певних принципах, планах, прогнозах процес, підготовки, оформлення та обнародування різноманітних правових рішень (актів), у процесі якого використовуються різноманітні засоби, та прийоми юридичної діяльності. По-друге, під юридичною технологією (грец. мистецтво, вміння) розуміється наука, система знань щодо засобів та методів ефективної та планомірної юридичної практики»<sup>12</sup>.

У кожному наведеному випадку можна константувати наявність певного інструментарію що використовується юристом у процесі роботи будьто над складанням нормативного акту чи його застосуванням.

Аналізуючи наведені визначення, можна виділити такі складові у понятті юридичної техніки: засоби юридичної техніки – це матеріальні об'єкти які використовуються юристом в процесі проведення юридичної роботи. До них відносяться: текст закону; технічні засоби; прийоми юридичної техніки – це дії, завдяки яким юрист здійснює безпосереднє виконання конкретної юридичної роботи; способи юридичної техніки – це складна за змістом діяльність, що включає в себе певну сукупність прийомів юридичної техніки; методи юридичної техніки – це визначенні напрями, шляхи досягнення мети юридичної техніки.

Також, існують різні погляди вчених на питання щодо видів юридичної техніки. Ключовим моментом у цих концепціях є класифікаційний критерій.

На думку С.С. Алексєєва, юридична техніка поділяється на наступні види (критерій – види правових актів): законодавча (правотворча) та техніка індивідуальних актів<sup>13</sup>.

В.Н. Карташов, вважає що юридична техніка поділяється на (критерій – види юридичної роботи): правотворчу, правозастосувальну, інтерпретаційну, правосистемобразуючу, судову, слідчу та ін.<sup>14</sup>

Т.В. Кашаніна, вважає, що основним критерієм виступають стадії (етапи) правового регулювання<sup>15</sup>.

Виділяються три стадії: правотворчість, дія права, реалізація права. Ці стадії, на думку Т.В. Кашаніної, з позиції юридичної техніки варто збагатити додатковими, такими, коли доводиться здійснювати допоміжну але необхідну юридичну роботу, стадіями.

Вона виділяє шість видів юридичної техніки: правотворча техніка; техніка опублікування нормативних актів; техніка систематизації нормативних актів; інтерпретаційна техніка; правореалізаційна техніка; правозастосовча техніка.

Поряд із поліваріантністю поглядів на визначення поняття та видів юридичної техніки, існує проблема щодо визначення її структури.

У радянській юридичній літературі, першим о структурі юридичної техніки написав С.С. Алексєєв. За його думкою, технічними засобами (структурою юридичної техніки) є, наприклад, юридичні конструкції, термінології та ін., а правовою технологією слід вважати засоби викладення норм (наприклад система відсілок).

Т.В. Кашаніна провела досить цікаве дослідження структури юридичної техніки<sup>16</sup>. На її думку, для класифікації юридичної техніки та технології доцільно

використовувати матеріальний критерій (можливість об'єктивізації), або характер виразу зовні того чи іншого юридичного інструмента.

Матеріальне вираження мають лише інструментальні засоби юридичної техніки, всі інші правила та способи мають нематеріальний характер і відносяться до мистецтва впровадження юридичної технології.

У зв'язку з цим у юридичній техніці та технології можна виділити наступну структуру: 1) сукупність засобів здійснення цілей юридичної техніки матеріального характеру; 2) сукупність прийомів, способів та методів здійснення цілей юридичної техніки нематеріального характеру.

За своїм об'ємом перевищує другий елемент структури юридичної техніки. У ньому здійснюється не тільки професійне використання юридичного інструментарію, а й інтелектуальні витрати (знання, досвід), та високий рівень правової культури суб'єкта юридичної техніки.

Аналізуючи запропоновані дані щодо поняття, структури та видів юридичної техніки, стає можливим виділення певних ознак цієї правової категорії: юридична техніка, як професійна діяльність – це завжди активна вольова дія компетентного суб'єкта, вона не може виражатися у бездіяльності; юридична техніка - це діяльність пов'язана із певними об'єктами (юридичними документами, рішеннями (актами)); юридична техніка – це діяльність пов'язана із певним інструментарієм, та технологіями його застосування.

- Юридична техніка дозволяє ефективно проводити юридичну роботу та сприяє найбільш доцільному втіленню інформації у правовий акт.
- За допомогою юридичної техніки можливо провести ефективну систематизацію законодавства.

Сутність юридичної техніки можливо визначити у порівнянні із юридичною діантологією. Якщо юридична діантологія відповідає на питання «що» може і повинен робити юрист, то юридична техніка відповідає на питання «як», дотримуючись яких правил, вимог та засобів, юрист повинен здійснювати діяльність по створенню юридичних документів.

Юридичну техніку слід розуміти у двох напрямках: широкому – як систему наукових знань про те як здійснювати правотворчість, опублікування, систематизацію, інтерпритацію, правозастосування та реалізацію правових актів; вузькому – як систему практичних навичок складання нормативних актів (законодавча техніка).

Аналізуючи всі наведені дані, можна дати визначення поняття «юридична техніка».

*Юридична техніка і технологія – це заснована на високому рівні правової культури професійна діяльність юриста, пов'язана із мистецтвом створення, обнародування, впорядкування та тлумачення юридичних документів.*

Сутність юридичної техніки і технології відображається у складових елементах її поняття: мистецтво – включає техніку (юридичний інструментарій); технологію (інтелектуальні затрати, знання, досвід, методики); правову культуру; творіння – включає наступні форми (складання; зміна; відміна); обнародування та опублікування; впорядкування – включає (облік НПА та Довідкові Правові Системи; кодифікація; інкорпорація; консолідація); Тлумачення – включає (з'ясування та роз'яснення змісту нормативно-правових актів); юридичні документи – нормотворчі; інтерпретаційні; правозастосовчі; правореалізаційні.

Ця діяльність пов'язана з використанням не тільки юридичного інструмен-

тарію, а й інтелектуальним витратами (знання, досвід), та високим рівнем правової культури. Тому що недостатньо знати та вміти складати юридичні документи, важливо здійснювати цю діяльність у відповідності до загальноправових та загальнолюдських принципів та цінностей.

1. *Козюбра М. І.* Загальнотеоретичне правознавство: стан та перспективи // Право України. – 2010. – № 1. 2. *Чигиди Б.В.* К вопросу о понятии юридической техники. Законодательная техника современной России: состояние, проблемы, совершенствование. – Н. Новгород, 2001. – С. 76. 3. Там же. – С. 13. 4. *Кашанина Т.В.* Юридическая техника: Учебник. – М.: Эксмо, 2008. – С. 24. 5. *Алексеев С.С.* Общая теория права. – Т. 2. – М., 1982. – С. 33. 6. *Черданцев А.Ф.* Теория государства и права. – М., 1999. 7. *Сандеуар П.* Введение в право. – М., 1994. 8. *Власенко Н.А.* Законодательная технология: Теория. Опыт. Правила. – Иркутск, 2001. 9. *Карташов В.Н.* Юридическая техника, тактика, стратегия и технология (к вопросу о соотношении) // Проблемы юридической техники: Сб. ст. / Под ред. В.М. Баранова. – Н. Новгород, 2000. 10. *Баранов В.М.* Предисловие // Проблемы юридической техники: Сб. ст. / Под ред. В.М. Баранова. – Н. Новгород, 2000. – С. 15. 11. *Власенко Н.А.* Цит. работа. – С. 22. 12. *Карташов В.Н.* Цит. работа. – С. 72. 13. *Алексеев С.С.* Цит. работа. 14. *Карташов В.Н.* Цит. работа. – С. 73. 15. *Кашанина Т.В.* Цит. работа. – С. 85. 16. Там же. – С. 81.